

Ciutats difuses, societats líquides

Text > GERARD BAGUÉ, director

Els valors i les estructures socials són canviants, volubles i difusos, però l'urbanisme és de pedra picada i formigó, i no pot canviar al mateix ritme. Ja voldríem poder tirar a terra, com un castell de cartes, alguns blocs de pisos que són una herència enverinada de l'època de la depredació salvatge del territori —si és que avui podem donar per acabada aquella antiga voracitat.

Però resulta que els planejaments urbanístics també canvien amb el temps, i de vegades molt ràpidament. Per adonar-se d'això només cal visitar l'exposició que fins al 2 de juliol es pot veure a l'antiga seu de l'editorial Gustavo Gili (aquella editorial que era la bíblia del disseny i la tipografia quan jo estudiava periodisme), al carrer de Rosselló, 87, de Barcelona, en la qual, amb el títol «Línies dures», es repassa el disseny d'alguns edificis i zones urbanes de la capital catalana dels anys 1949 a 1974. Hi veurem amb sorpresa com els blocs on es va amuntegar la immigració a les grans ciutats van ser conceptualitzats en el seu moment com una solució econòmica i digna al problema del barraquisme a Barcelona. Fins i tot es va convocar un concurs d'idees «sobre el problema de l'habitatge econòmic a Barcelona» per part del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya i Balears, les propostes del qual són la base de dos grans projectes de construcció obrera: els habitatges del Congrés Eucarístic i el polígon Montbau. Als habitatges del Congrés, en què la densitat de població és de mil habitants per hectàrea, hi resideixen encara avui unes disset mil persones. Al polígon Montbau, construït en dues fases, entre el 58 i el 61, s'hi pot detectar com, en pocs anys, els canvis de concepció de l'arquitectura i l'urbanisme fan variar moltes de les solucions plantejades, que són una mostra de com l'urbanisme, com tantes altres disciplines, és un fidel esclau del seu temps. El problema és que els edificis sorgits sota el signe dels temps passats xoquen amb nous valors i noves concepcions socials.

La societat líquida encunyada pel sociòleg Zygmunt Bauman descriu el pas cap a un escenari de fragmentació de la vida de les persones on les estructures i les institucions socials tenen menys pes. A això s'afegeix la dificultat que avui tenen els gestors públics per planificar un urbanisme intervencionista, amb una visió de canvi real, ja sigui per un excés de garantisme o de burocràcia dels procediments. Però no deixa de sorprendre que sigui tan difícil canviar l'urbanisme del franquisme i tan senzill continuar edificant tot arrasant una pineda idíl·lica arran de mar. Potser el canvi climàtic, enmig de tots els drames, ens donarà una oportunitat de repensar la primeríssima línia de la costa, quan els temporals de llevant xoquin impetuosos contra les façanes construïdes amb prepotència desenraonada i comencin a descarnar-ne els fonaments.

Tal com diu el geògraf Javi Martín-Uceda al dossier d'aquest número, des de fa anys es fa difícil saber on arriba la ciutat i on comença l'àrea rural. Tant a la costa com a l'interior tenim moltes urbanitzacions que han crescut sense planificació, sense mesura ni control, que s'han expandit com cèl·lules malignes que no podem extirpar i que només toleren tractaments paliatius.

>> Edifici Karina d'Empuriabrava. (Foto: PERE DURAN)